

Omstrukturering av industriforskningsinstitutet

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i proposition 2001/02:2 om omstrukturering av industriforskningsinstitutet. Målet är att skapa en stark sammanhållen struktur med färre och större institut som är internationellt konkurrenskraftiga och som har en stark förankring hos näringslivet.

Den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen beror till stor del på tillgången till kunskap och förmågan att tillämpa den. Forskning och utveckling utgör en stark drivkraft för tillväxt. Utskottet understryker att tillväxten skall vara ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar. Eftersom ny kunskap är grunden för en god och hållbar samhällsutveckling och en av våra främsta konkurrensfördelar, måste strävan vara att upprätthålla och förstärka Sveriges ställning som ledande kunskaps- och forskningsnation.

Regeringen redovisar i propositionen de principer som bör vara vägledande för behovsmotiverad forskning till stöd för det nationella innovationssystemet. Därvid framhålls vissa faktorer som särskilt viktiga: kvalitet, relevans, områden med goda framtidsutsikter, samfinansiering, åtgärder för att underlätta kommersialisering av forskningsresultat, behov hos små och medelstora företag, personörlighet, främjande av miljöanpassning av produkter och processer samt internationellt samarbete. Utskottet delar regeringens bedömningar i dessa avseenden. När det gäller EU:s kommande sjätte ramprogram för forskning och utveckling framhåller utskottet vikten av att främja svenska företags möjligheter att delta i EU:s program, framför allt i fråga om små och medelstora företag.

I en reservation (m, kd, c, fp) förordas vissa modifieringar av regeringens förslag. Industriforskningsinstitutets verksamhet bör stödjas kraftfullt och långsiktigt, och den industrirelevanta forskningen måste därför garanteras en långsiktig, statlig grundfinansiering även efter kontrollåret 2005. Det statliga stöd som svenska små och medelstora företag kan få för närvarande är otillräckligt och sämre än vad motsvarande företag i andra EU-länder kan erhålla; ett förhållande som måste förändras enligt reservanterna. I reservationen

efterfrågas också en strategi från regeringen för att öka möjligheterna för svenska små och medelstora företag att medverka i EU:s kommande sjätte ramprogram för forskning och utveckling.

Regeringen redovisar vidare i propositionen – utan något förslag till riksdagsbeslut – sin bedömning av vilka forskningsområden som bör prioriteras av Verket för innovationssystem (VINNOVA) och vid omstruktureringen av industriforskningsinstituterna. Det rör sig om områdena bioteknik, informationsteknik och elektronik samt materialteknik, kompletterat med kunskapsfrämjande projekt som berör svensk basindustri. Utskottet har inget att invända mot denna bedömning men betonar beträffande det sistnämnda området vikten av FoU-insatser i den svenska skogsindustrin. Utskottet avstyrker ett antal motioner med förslag om satsningar på specifika områden och framhåller att statsmakternas styrning av myndigheters verksamhet bör ske genom riktlinjer i propositioner, utskottsbetänkanden och regleringsbrev. Kontinuerliga uppföljningar och utvärderingar bör genomföras, och regeringen bör på lämpligt sätt rapportera om resultaten av dessa till riksdagen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Principer för behovsmotiverad forskning och omstrukturering av industriforskningsinstitutet	6
Propositionen.....	6
Principer för behovsmotiverad forskning	6
Omstrukturering av industriforskningsinstitutet	8
Motionerna	13
Utskottets ställningstagande	16
VINNOVA och prioriterade områden	18
Propositionen.....	18
Verket för innovationssystem (VINNOVA).....	18
Prioriterade områden	20
Motionerna	22
Vissa kompletterande uppgifter.....	26
Utskottets ställningstagande	27
Reservation	30
Principer för behovsmotiverad forskning och omstrukturering av industriforskningsinstitutet (m, kd, c, fp)	30
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag	33
2. Industriforskningsinstitut i Sverige	37
3. Finansiering från staten och KK-stiftelsen till industriforsknings- institut	38

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Principer för behovsmotiverad forskning och omstrukturering av industriforskningsinstitutet

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstitutet. Därmed bifaller riksdagen proposition 2001/02:2 punkt 1 och avslår motionerna 2001/02:N7, 2001/02:N8 yrkandena 1 och 4, 2001/02:N9 yrkandena 1, 2, 5–13 och 15, 2001/02:N267 yrkande 25, 2001/02:N321 och 2001/02:N370 yrkande 14.

Reservation (m, kd, c, fp)

2. VINNOVA och prioriterade områden

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:MJ339 yrkande 10, 2001/02:MJ341 yrkande 9, 2001/02:MJ523 yrkande 13, 2001/02:N5, 2001/02:N6, 2001/02:N8 yrkandena 2 och 3, 2001/02:N241, 2001/02:N251, 2001/02:N260, 2001/02:N347 och 2001/02:N358.

Stockholm den 13 november 2001

På näringsutskottets vägnar

Barbro Andersson Öhrn

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Barbro Andersson Öhrn (s), Sylvia Lindgren (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Ola Karlsson (m), Karl Gustav Abramsson (s), Ola Sundell (m), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp), Anne Ludvigsson (s), Stefan Hagfeldt (m), Christina Pettersson (s), Lennart Värmbys (v), Harald Bergström (kd) och Barbro Feltzing (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

dels proposition 2001/02:2 om FoU och samverkan i innovationssystemet såvitt gäller förslag om omstrukturering av industriforskningsinstitutet (punkt 1),

dels 5 motioner som väckts med anledning av propositionen,

dels 11 motioner från allmänna motionstiden.

Näringsutskottet har överlämnat förslaget rörande bildande av holdingbolag vid universitet och högskolor i propositionen (punkt 2), liksom motionsyrkanden på detta område, till utbildningsutskottet. Utbildningsutskottet behandlar denna fråga i betänkande 2001/02:UbU4.

Upplysningar och synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av företrädare för Jernkontoret. Skrivelser har inkommit från samarbetsorganisationen Iris (Industrial Research Institutes in Sweden), Institutet för Kvalitetsutveckling (SIQ) och Sveriges Verkstadsindustrier.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen redovisas principer för utveckling av behovsmotiverad forskning inom det nationella innovationssystemet och åtgärder för att stärka innovationssystemet. Frågor rörande industriforskningsinstitutet och deras roll i innovationssystemet tas upp, och regeringen redovisar förslag till hur staten kan medverka till en omstrukturering av industriforskningsinstitutet. Målet är att skapa en stark sammanhållen struktur med färre och större institut som är internationellt konkurrenskraftiga och som har en stark förankring hos näringslivet. Regeringen lägger också fram förslag till principer för bildande av holdingbolag vid universitet och högskolor samt vilka förändringar som bör göras beträffande holdingbolagen. Propositionen innehåller även en bedömning av den verksamhet som bedrivs av teknikbrostiftelserna.

Utskottets överväganden

Principer för behovsmotiverad forskning och omstrukturering av industriforskningsinstitut

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör godkänna regeringens förslag om omstrukturering av industriforskningsinstitut. Målet är att skapa en stark sammanhållen struktur med färre och större institut som är internationellt konkurrenskraftiga och som har en stark förankring hos näringslivet. Därmed bör riksdagen också avslå de här aktuella motionsyrkandena. Utskottet delar regeringens bedömningar avseende vilka principer som bör vara vägledande för behovsmotiverad forskning som stöder det nationella innovationssystemet. När det gäller EU:s kommande sjätte ramprogram för forskning och utveckling framhåller utskottet vikten av att främja svenska företags möjligheter att delta i EU:s program, framför allt i fråga om små och medelstora företag. *Jämför reservation (m, kd, c, fp).*

Propositionen

Principer för behovsmotiverad forskning

För att stödja det nationella innovationssystemet bör, enligt regeringens bedömning, den behovsmotiverade forskningen ha som mål att:

- prioritera hög kvalitet och hög relevans,
- prioritera teknikområden där framtidsutsikterna är lovande,
- prioritera samfinansierad FoU,
- premiera och underlätta kommersialisering av FoU,
- beakta behoven hos små och medelstora företag,
- underlätta kunskapsöverföring och personrörlighet,
- främja internationellt FoU-samarbete,
- prioritera FoU för en ekologiskt hållbar utveckling.

Statens ansvar bör vara klart definierat och arbetet inriktat på att skapa goda förutsättningar för att stimulera innovationsklimatet så att nyetablering av företag underlättas och möjligheter skapas för redan etablerade företag att växa, sägs det i propositionen. Staten har ett ansvar att bidra till behovsmotiverad forskning som kan leda till stora framsteg men där risken för misslyckande är betydande och osäkerheten om en eventuell ekonomisk framgång stor. Staten har därmed ett långsiktigt ansvar för industriforskningsinstitutens utveckling, anser regeringen.

När det gäller den första principen – att prioritera hög kvalitet och hög relevans – konstaterar regeringen att den behovsmotiverade forskningen och

utvecklingen utgår från de behov som finns hos näringslivet och samhället i övrigt. Kvaliteten på det behovsmotiverade FoU-arbetet skall, liksom kvaliteten på grundforskningen, vara hög. Kvalitetssäkring skall göras genom opartiska utvärderingar som kan användas som underlag vid medelstilleddning. Den forskning som bedrivs måste också ha hög relevans för befintliga behov. Ett mått på relevansen kan vara näringslivets vilja till medfinansiering, sägs det i propositionen.

Beträffande den andra principen – att prioritera teknikområden där framtidsutsikterna är lovande – sägs i propositionen att det är viktigt att de statliga resurserna för behovsmotiverad forskning framför allt används inom de områden där framtidsutsikterna bedöms vara mest intressanta. Det betyder att etablerade verksamheter med stor produktionsvolym inte självklart bör stödjas av statliga forskningssatsningar. Etablerade verksamheter har normalt sett egna resurser för FoU. Ett viktigt syfte med statens satsningar är att bygga upp forskningsmiljöer inom nya områden med tillväxtpotential där den befintliga vetenskapliga och näringspolitiska basen är mindre än för etablerade områden, anser regeringen.

När det gäller den tredje principen – att prioritera samfinansierad FoU – påpekar regeringen att den svenska modellen för FoU-finansiering innebär att huvuddelen av den offentligt finansierade forskningen bedrivs inom universitet och högskolor. En mindre, men för innovationssystemet viktig del, bedrivs vid t.ex. kompetenscentrum och industriforskningsinstitut där insatserna finansieras gemensamt av staten, Stiftelsen för Kunskaps- och Kompetensutveckling (KK-stiftelsen) och näringslivet. Det är av stor betydelse för Sverige och för de deltagande företagen att mängden samfinansierad forskning kan öka, bl.a. därför att denna fungerar som länk mellan forskarsamhället och näringslivet, anför regeringen. Statliga satsningar på näringslivsrelaterad FoU bör därför i hög grad vara medfinansierade av näringslivet.

Beträffande den fjärde principen – att premiera och underlätta kommersialisering av FoU – sägs att kreativa miljöer och ett gott innovationsklimat skapar nya företag och arbeten. Det är väsentligt att den enskilde entreprenören får tillgång till kunskap och kompetens från bl.a. högskolor och universitet. Satsningar bör göras så att de främjar avknoppningar från forskningen i form av tillämpningar av ny teknik. Sådana avknoppningar leder inte sällan till bildandet av nya och växande företag, vilka har stor betydelse för tillväxt och sysselsättning. Politiken skall främja aktörer som kan arbeta både FoU-nära och marknadsnära. Det finns ett antal aktörer, bl.a. inom ramen för högskolans s.k. tredje uppgift, som arbetar med att sprida högskolans forskningsresultat till näringslivet. Utländska erfarenheter visar att kommersialisering av forskningsresultat är ett krävande arbete som är beroende av såväl entreprenörsinriktade personer som riskvilligt kapital. En viktig initial insats utgörs av stöd till tidiga idéer med hjälp av s.k. såddfinansiering, sägs det.

När det gäller den femte principen – att beakta behoven hos små och medelstora företag – anser regeringen att den offentligt finansierade forskningen bör stödja utvecklingen av kunskapsintensiva företag. I den stora kunskaps-

massa som finns inom universitet, högskolor och forskningsinstitut finns även kunskap som inte är spetskompetens men som ändå uppfyller näringslivets krav på relevans och kvalitet, konstateras det. Universitet, högskolor och forskningsinstitut har därför också en uppgift att bidra till att sådan kunskapsöverföring verkligen fungerar, särskilt till utvecklingsorienterade små och medelstora företag. Industriforskningsinstitutet har en stor betydelse för små och medelstora företag i hela landet. Samverkan med universitet och högskolor kan ytterligare medverka till denna kompetensförsörjning, sägs det i propositionen.

Beträffande den sjätte principen – att underlätta kunskapsöverföring och personrörlighet – sägs att för att de samlade FoU-resurserna i landet verkligen skall komma näringsliv och samhälle till godo krävs att kunskaperna också överförs till dem som kan nyttiggöra dessa. En av de effektivaste metoderna för kunskapsöverföring är rörlighet bland personalen. Välutbildade personer som rör sig mellan universitet, högskolor, forskningsinstitut och företag är bärare av både inhemsk och internationell kunskap. Statliga insatser för att främja personrörligheten bör även se till värdet av personrörlighet från näringsliv till FoU-institutioner för att ytterligare bredda de senares kunskapsförsörjning, anser regeringen.

När det gäller den sjunde principen – att främja internationellt FoU-samarbete – konstaterar regeringen att det europeiska och internationella forskningssamarbetet har stor omfattning och är av stor betydelse för Sverige. Det är viktigt att det traditionellt goda samarbetet mellan svenska och utländska forskare vidareutvecklas. Forskarutbytet mellan industriforskningsinstitut och universitet och högskolor är viktigt för att instituten skall kunna erbjuda bästa möjliga kunskapsmiljö. Staten har en betydelsefull roll i att främja deltagande i EU:s ramprogram för forskning och utveckling och andra EU-program som ger stöd till FoU-samarbete, sägs det.

Beträffande den åttonde principen – att prioritera FoU för en ekologiskt hållbar utveckling – sägs att den behovsmotiverade forskningen måste främja ett näringsliv inriktat mot en ekologiskt hållbar utveckling. FoU-arbetet bör därför också vara inriktat på miljöanpassning av processer och produkter. Detta innebär ökade krav på företagen men ger även konkurrensfördelar i ett miljömedvetet samhälle. Näringslivet behöver FoU till stöd för skapandet av kretsloppsanpassade produkter, men forskningen måste även inriktas mot ett miljötänkande i kretsloppets alla steg från framställning, transporter, försäljning, användning till återvinning. Ett kretsloppstänkande inom distribution och återvinning är i stor utsträckning en regional fråga. Här måste speciellt avfallshanteringen anpassas för att fungera i landets alla delar, anser regeringen.

Omstrukturering av industriforskningsinstitutet

Industriforskningsinstitutet har växt fram som ett komplement till universitet och högskolor för att stödja näringslivets kunskapsutveckling. Det finns för

närvarande ett trettiotal institut i Sverige med olika organisations- och ägarformer. En lista över industriforskningsinstituterna redovisas i bilaga 2.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad som sägs i propositionen om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstituterna. Staten skall medverka till en omstrukturering av industriforskningsinstituterna med målet att skapa en stark sammanhållen struktur som är effektiv och flexibel med färre och större institut. Dessa skall vara internationellt konkurrenskraftiga och ha en stark förankring hos näringslivet.

Industriforskningsinstituterna har varit föremål för tre utredningar under 1990-talet, varav den senaste, Kommittén för omstrukturering och förstärkning av industriforskningsinstituterna (KOFI-utredningen), avslutades år 1996 (SOU 1997:16). Utredningen föreslog bl.a. en ny modell för finansiering och en ny organisationsform för instituten, nämligen en ombildning från anslagsstiftelser till aktiebolag. Bolagiseringsprocessen inleddes år 1997. Under 1990-talet uppgick den statliga finansieringsandelen till ca 30 % av institutens sammanlagda omsättning. För att förvalta statens aktier i industriforskningsinstituterna inrättades holdingbolaget Institute for Research and Competence Holding AB (IRECO), som också gavs i uppgift att driva omstruktureringsarbetet (prop. 1996/97:150, bet. 1996/97:FiU20). Under år 1997 träffades en överenskommelse om att KK-stiftelsen skulle finansiera s.k. A-medel, dvs. medel för institutens kompetensuppbyggnad, via IRECO, med 300 miljoner kronor fördelat på tre år. KK-stiftelsen erhöll i samband därmed 45 % av aktierna i IRECO.

Det nu gällande aktieägaravtalet mellan staten och KK-stiftelsen avser perioden 2000–2002. Enligt detta avtal finansierar KK-stiftelsen A-medel med 100 miljoner kronor till IRECO under år 2000, 50 miljoner kronor under åren 2001 och 2002 avseende långsiktig kompetensutveckling som sker i nära samarbete med nya universitet och högskolor och 15 miljoner kronor för administrationen av IRECO:s egen verksamhet under treårsperioden. Staten finansierar A-medel genom tillskott till IRECO med 75 miljoner kronor år 2001 och 50 miljoner kronor år 2002. Därutöver sker statens finansiering till instituten främst via Verket för innovationssystem (VINNOVA) för FoU-verksamhet m.m. KK-stiftelsen har härutöver tillskjutit ca 300 miljoner kronor till IRECO eller direkt till instituten i samråd med IRECO för bolagiserings- och omstruktureringkostnader vid instituten. Den bolagiseringsprocess som genomförts innebär att i princip samtliga institut torde ha bolagiserats vid utgången av år 2001.

Förändringsprocesser pågår inom institutssektorn. En del institut har breddat sin verksamhet och därmed blivit mindre branschberoende. Flera fusioner har genomförts, och industriforskningsinstituterna har medverkat i nya klusterbildningar. I föregående års forskningspolitiska proposition (prop. 2000/01:3) redogjorde regeringen för sin syn på industriforskningsinstituterna och konstaterade att dessa har en viktig roll i det svenska innovationssystemet. Instituterna är ett viktigt komplement till universitet och högskolor. Det är en statlig ange-

lägenhet att se till att industriforskningsystemet blir effektivt och skapar förutsättning för förnyelse.

Den nuvarande strukturen för industriforskningsinstituterna är, enligt regeringens bedömning, splittrad och därigenom sårbar. Instituterna är små i internationell jämförelse. Instituterna har ofta ett alltför avgränsat ansvarsområde och kan därför inte alltid svara upp mot företagets behov. De små och medelstora företagen har ofta dålig kännedom om institutens verksamhet. Vissa institut är svaga ekonomiskt och kan därför ha svårt att klara den internationella konkurrensen.

Regeringen anser som nämnts att det är viktigt att stödja en fortsatt utveckling av industriforskningsinstituterna med målet att skapa en stark, sammanhållen struktur med färre och större institut som är konkurrenskraftiga, bl.a. inom EU. Detta förutsätter att det kan skapas institut med stor flexibilitet och förändringsförmåga. Det är angeläget att industriforskningsinstituterna efter en omstrukturering har en klar och tydlig inriktning. Inriktningen mot större institut utesluter inte att dessa kan vara lokaliserade till flera orter. Regeringen har nyligen träffat ett nytt avtal med KK-stiftelsen avseende IRECO:s verksamhet för perioden 2003–2005. Detta avtal innebär bl.a. att IRECO ges i uppdrag att, tillsammans med övriga delägare, verka för en fortsatt omstrukturering av instituterna. En avgörande faktor vid förnyelsen och omstruktureringen av instituterna är ett ökat ägarengagemang från näringslivet som inkluderar ett finansiellt ansvar för institutens långsiktiga kompetensutveckling. Regeringen bedömer att näringslivets insatser genomsnittligt bör kunna uppgå till 25 % av de medel som staten och KK-stiftelsen gemensamt satsar för kompetensutveckling.

Industriforskningsinstituterna bör, enligt regeringens bedömning, ha följande uppgifter:

- bedriva egen FoU med hög kvalitet och relevans,
- svara upp mot företagets snabbt ökade behov av kunskap,
- medverka till att nya växande områden utvecklas,
- stödja traditionella branscher i den strukturomvandling som den nya tekniken medför och möjliggör,
- förädla och förmedla forskningsresultat till näringslivet, speciellt små företag,
- medverka till att exploatera forskningsresultat,
- intensifiera samarbetet med universitet och högskolor.

Instituterna har behov av särskilda medel för att utveckla sin verksamhet kvalitativt och säkra sin FoU-kompetens. Regeringen kommer därför att från år 2003 avsätta en årlig resurs för institutens långsiktiga kompetensutveckling. Instituterna måste kunna svara upp mot företagets snabbt ökade behov av kunskap och medverka till att nya kunskapsområden utvecklas, t.ex. bioteknik, IT och elektronik samt materialteknik. Detta gäller inte minst i skärningsområdena mellan dessa och mer traditionella områden. Traditionella branscher har behov av stöd i den strukturomvandling som den nya tekniken medför.

Det är angeläget att kraftfullt utveckla exploateringen av och kunskapsöverföringen från den omfattande och internationellt avancerade högskoleforskningen som bedrivs i Sverige, sägs det vidare. Instituterna kan här spela en större och viktigare roll än för närvarande. Regeringen anser att industriforskningsinstituterna i högre grad bör vara en resurs för utvecklingsinriktade små och medelstora företag, och instituten bör i större utsträckning ta forsknings- och utvecklingsuppdrag från dessa företag. Instituterna är också en viktig resurs när det gäller att förmedla forskningsresultat till små och medelstora företag. Instituterna bör vara en brygga mellan universitet, högskolor och företag i Sverige. För att fullgöra denna uppgift bör instituten förbättra samverkan med universitet och högskolor och aktivt medverka till en högre personrörlighet mellan institut och universitet/högskolor.

När det gäller statens finansiering till instituten beräknar regeringen i budgetpropositionen för år 2002 att VINNOVA skall tillföras ytterligare 70 miljoner kronor från år 2003 för att möjliggöra för verket att årligen kunna avsätta minst 100 miljoner kronor som en resurs till instituten för kompetensutveckling. Vägledande vid fördelningen av dessa medel bör vara att de dels förstärker det omstruktureringsarbete som drivs av IRECO och näringslivet, dels baseras på en genomtänkt strategi för kompetensutveckling och förnyelse. Strategin skall inriktas mot att respektive institut kan uppnå spetskompetens inom något eller några områden av relevans för näringslivet. Statens finansiering i övrigt bör ske inom ramen för programsatsningar, framför allt från VINNOVA. Regelbundna utvärderingar skall säkerställa att medlen används effektivt. VINNOVA bör också stimulera FoU-samverkan mellan företag, universitet och högskolor och industriforskningsinstitut. Inom ramen för sådana satsningar ryms bl.a. särskilda insatser riktade till små och medelstora företag och deltagande i projekt inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling.

En överenskommelse har som nämnts nyligen träffats mellan staten och KK-stiftelsen avseende institutens finansiering för perioden 2003–2005, vilken även innebär en förstärkning av medel för kompetensutveckling år 2002. Enligt överenskommelsen kommer staten via VINNOVA och KK-stiftelsen via IRECO att finansiera medel för långsiktig kompetensutveckling med totalt respektive 300 och 50 miljoner kronor under perioden. Vidare tillskjuter KK-stiftelsen 25 miljoner kronor för långsiktig kompetensutveckling år 2002 utöver redan avtalade totalt 75 miljoner kronor. Överenskommelsen innebär vidare att KK-stiftelsen och staten finansierar kostnader för omstrukturering under perioden med 30 miljoner kronor vardera. I dessa belopp ingår kostnader för administration av IRECO:s egen verksamhet. Utöver detta avsätter KK-stiftelsen en reserv för omstrukturering på 25 miljoner kronor. KK-stiftelsen avsätter dessutom en ram på 30 miljoner kronor för hälftenfinansiering av forskarutbildning för personer anställda vid institut fr.o.m. år 2002.

Sammanlagt satsar staten och KK-stiftelsen 570 miljoner kronor under perioden 2002–2005 för utveckling av institutssektorn, varav statens insatser

uppgår till 380 miljoner kronor och KK-stiftelsens till 190 miljoner kronor. Av de statliga insatserna utgör 100 miljoner kronor per år en permanent resurs från år 2003. Finansiering från staten och KK-stiftelsen till industriforskningsinstituterna framgår av bilaga 3.

När det gäller statens ägarroll i instituten sägs att regeringen avser att upprätta en klar rollfördelning mellan statens roll som ägare och som finansiär av industriforskningsinstituterna. Statens funktion som FoU-finansiär skall utföras av berörda myndigheter, framför allt VINNOVA. Statens delägarande i instituten syftar till att underlätta bolagisering och möjliggöra önskvärda omstruktureringar. Regeringen finner det motiverat att staten kvarstår som delägare under ett antal år framöver då omstrukturering sker till färre, konkurrenskraftiga institut. Detta förutsätter dock ett starkt ägarengagemang från näringslivets sida, antingen indirekt via intressentföreningar eller direkt av enskilda företag.

Industriforskningsinstituterna har en viktig roll i innovationssystemet, menar regeringen. Det innebär att staten har ett tydligt och långsiktigt engagemang i institutens verksamhet. Enligt regeringens uppfattning är statens engagemang inte beroende av ett ägande i instituten. I ett längre perspektiv kan det finnas anledning att ompröva det statliga ägandet. Det kan dock vara motiverat att staten har ett ägande även efter år 2005, eftersom detta i olika sammanhang, t.ex. internationella, kan uppfattas som positivt för institutens verksamhet. Det statliga ägandet i industriforskningsinstituterna bör därför anpassas till förutsättningarna för respektive institut.

Beträffande IRECO:s fortsatta verksamhet och finansiering sägs att IRECO:s uppgifter bör vara att företräda staten som delägare i industriforskningsinstituterna och att verka för en omstrukturering av instituten till en sammanhållen struktur med färre och större institut. IRECO:s uppgift är för närvarande att förvalta statens ägarandelar i bolagiserade industriforskningsinstitut, att finansiera kompetensuppbyggnad vid instituten samt att driva på bolagiseringsprocessen och medverka till strukturförändringar. Den förstnämnda uppgiften beräknas, som tidigare nämnts, vara slutförd vid utgången av år 2001. Som tidigare redovisats har staten och KK-stiftelsen i en överenskommelse enats om förutsättningarna för samarbetet i IRECO och ett stärkt stöd till instituten för ytterligare en treårsperiod, 2003–2005. Detta innebär bl.a. att IRECO ges i uppdrag att, tillsammans med övriga delägare, verka för en fortsatt omstrukturering av instituten. I samband med omstruktureringsarbetet bör IRECO även överväga att inordna i institutsstrukturen andra institut med statligt ägande eller huvudmannaskap, t.ex. Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut AB, Institutet för mikroelektronik i Göteborg AB (IMEGO AB), IVL Svenska miljöinstitutet AB, Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) och Skogforsk. Regeringen bedömer att 10 miljoner kronor per år, sammanlagt 30 miljoner kronor, bör avsättas för detta arbete under åren 2003–2005 inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Teknikbrostiftelserna

Regeringen avser att i god tid före år 2007 utvärdera effekterna av teknikbrostiftelsernas verksamheter för att därigenom få underlag för ställningstagande till om – och i så fall hur och i vilken form – verksamheten skall bedrivas efter år 2007.

Riksrevisionsverket (RRV) har i rapporten *Från forskning till tillväxt – statligt stöd till samverkan mellan högskola och näringsliv* (RRV N2001/4928/ITFoU) berört teknikbrostiftelserna och deras verksamhet. RRV gör därvid bedömningen att samtliga teknikbrostiftelser bedriver verksamheter som ligger inom ramen för det mandat som gavs i den aktuella stiftelseförordningen. RRV föreslår att regeringen klargör för teknikbrostiftelserna hur förutsättningarna för avvecklingen av verksamheten kommer att se ut och att detta klargörande sker senast år 2003.

Regeringen anser att teknikbrostiftelserna är viktiga aktörer i innovationssystemet. De underlättar ett ökat kunskapsutbyte mellan näringslivet och forskare vid universitet och högskolor. Stiftelserna medverkar även till att resultat av forskning kan exploateras. Regeringen gör, i likhet med RRV, bedömningen att samtliga teknikbrostiftelser bedriver verksamheter som ligger inom ramen för givna mandat. Bakgrunden till att regeringen vid bildandet av teknikbrostiftelserna fastställde ett slutdatum för stiftelsernas verksamhet var önskemålet att efter viss tid kunna utvärdera dessa för att kunna göra en bedömning om verksamheternas fortsättning. Regeringen avser, som nämnts, att i god tid före år 2007 göra en sådan utvärdering och bedöma om – och i så fall hur – verksamheten skall bedrivas därefter.

Motionerna

I motion 2001/02:N8 (s) föreslås att riksdagen skall begära att regeringen gör en behovsanalys avseende medelsbehovet för industriforskningsinstitutet, så att resurserna överensstämmer med uppställda mål. Vidare föreslås att riksdagen skall begära att regeringen kartlägger behovet av samverkan och finansiering för att industriforskningsinstitutet skall kunna delta fullt ut i EU:s forskningsprogram, särskilt det kommande 6:e ramprogrammet som skall starta år 2003 och pågå i fem år. När det gäller resurserna för industriforskningsinstitutet tycks det motionärerna som om de resurser som VINNOVA och IRECO får för ändamålet är för små. Sverige har varit ganska framgångsrikt när det gäller att nyttja EU:s olika forskningsprogram, t.ex. ramprogrammen, anför motionärerna. Ett problem har dock varit att få nationell finansiering som krävs vid sidan om det stöd som EU lämnar. Dessutom är de svenska industriforskningsinstitutet små i ett europeiskt perspektiv, vilket gör det svårare för dem att delta, anför motionärerna. Det sjätte ramprogrammet kan beräknas disponera väsentligt större resurser än tidigare, inemot 170 miljarder kronor, samtidigt som forskningsprojekten kommer att bli väsentligt större, säger motionärerna. De anser att regeringen därför måste uppmärksamma behovet av kraftsamling i det svenska innovationssystemet mellan institut, högskolor och näringslivet och att det för detta kan behövas särskilda medel som täcker

extrakostnader vid offertgivning, liksom medel för nationell finansiering av EU-projekten. Hur detta skall ske bör regeringen kartlägga, och vid behov bör regeringen återkomma till riksdagen, anför motionärerna.

I de två nära likalydande motionerna 2001/02:N321 (m) och 2001/02:N7 (m) begärs tillkännagivanden i följande fem avseenden: om betydelsen av ett bättre svenskt forskningsklimat; om vikten av internationellt konkurrenskraftiga kunskapskluster med svenskt deltagande; om vikten av att en kraftfull och långsiktig strategi utformas för industriforskningsinstitutet; om svenska aktörers möjligheter till deltagande i EU-program; om att den industrirelevanta forskningen måste garanteras en långsiktig statlig grundfinansiering. Sverige behöver internationellt konkurrenskraftiga kunskapskluster och regioner som arbetar med att bygga kluster av kunskap, kunnande och kapital i syfte att skapa verksamhet av högsta internationella klass, säger motionärerna. För att tillförsäkra det svenska näringslivet en god konkurrenskraft i en global miljö krävs det att den industrirelevanta forskningen kan bedrivas långsiktigt och i tillräcklig omfattning, anför motionärerna. De anser att den industrirelevanta forskningen därför måste garanteras en långsiktig statlig grundfinansiering. Statens uppgift inom forskning och utveckling är att komplettera andra forskningsfinansiärer, vilket innebär att tyngdpunkten bör läggas på grundforskningen samt på forskarutbildningen, anser motionärerna. Staten bör därvid regelbundet göra följande avvägningar: mellan direkta forsknings- och forskarutbildningsanslag till universitet och högskolor och de medel som fördelas av forskningsfinansieringsorganen; mellan olika forskningsområden; mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna.

Staten kan också spela en aktiv roll inom områden där Sverige har förutsättningar att nå speciella framgångar, anför motionärerna vidare och anser att riksdag och regering bör avhålla sig från detaljstyrning av forskningsanslagen. Det är viktigt att en kraftfull och långsiktig strategi utformas för industriforskningsinstitutet, menar motionärerna. De framhåller att den av regeringen aviserade omprövningen av det statliga ägandet av industriforskningsinstitutet efter år 2005 inte får försvåra möjligheterna till långsiktighet för någon av de berörda parterna. Likaså är det av största vikt att inte konkurrenssituationen snedvrids på grund av obalanser mellan företag, institut eller länder. De offentliga medlen till industrirelevant forskning har under senare tid minskat, och akut brist på medel till bl.a. industriforskningsinstitutet har medfört att pågående forsknings- och utvecklingsprojekt vid högskolor och industriforskningsinstitut har avbrutits och utvecklingsprogram för stöd till små företag har minskats, säger motionärerna. De anser att omorganisationen av myndighetsstrukturen genomfördes på ett ogenomtänkt sätt och utan ordentligt underlag. Genom att Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK) ända fram till organisationsförändringen fortsatte att engagera sig i olika program med lång löptid, ärvde VINNOVA en delvis intecknad budget, vilket drabbade industriforskningsinstitutet, säger motionärerna. Det råder ett utbrett missnöje gällande möjligheterna för svenska aktörer att hitta ingångar till deltagande i olika EU-program, hävdar motionärerna avslutningsvis. De anser att proposit-

ionen inte anvisar någon lösning av denna fråga och att stödet för medverkan i EU:s forskningsprogram är otillräckligt. Detta anses särskilt vara ett problem för svenska små och medelstora företag, vars konkurrenskraft försämras av att de inte kan delta på liknande villkor som andra europeiska företag. Motionärerna kräver att regeringen omgående skall presentera en strategi för att öka möjligheterna för svenska småföretag att kunna medverka i EU:s forskningsprogram.

Riksdagen bör avslå regeringens förslag om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstitutet, anförs det i motion 2001/02:N9 (kd). I motionen begärs också tillkännagivanden i följande 11 avseenden: om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstitutet; om uppifrån-och-ner-perspektiv; om att prioritera för hög kvalitet och relevans; om att prioritera teknikområden där framtidsutsikterna är lovande; om att premiera och underlätta för kommersialisering av FoU; om att underlätta kunskapsöverföring och personrörlighet; om att främja internationellt FoU-samarbete; om att organisera industriforskningsinstitutet; om industriforskningsinstitutets uppgifter; om finansiering; om teknikbrotstiftelserna.

Kristdemokraterna anser att industriforskningsinstitutet har en avgörande roll för utvecklingen av näringslivet, särskilt de små och medelstora företagen i traditionella branscher. Det är viktigt att industriforskningsinstitutet ges en tryggad och någorlunda likvärdig finansiering, poängterar motionärerna. De anser att industriforskningsinstitutet och industrin måste ges möjlighet att delta i EU-projekt och att statlig finansiering måste tillhandahållas. Beträffande det som sägs i propositionen om att IRECO bör överväga att inordna andra institut med statligt ägande och huvudmannaskap i institutsstrukturen vill motionärerna anlägga ett underifrånperspektiv och anser att endast om det innebär fördelar för näringslivet att inlemma fler institut i den nya strukturen bör detta göras. Den av regeringen förordade principen för att mäta relevansen hos den behovsmotiverade forskningen, nämligen näringslivets vilja till medfinansiering, kan enligt motionärerna verka hämmande på små forskningsprojekt och små företags möjligheter att delta i projekten. Motionärerna menar vidare att det finns ett stort behov av att utforma regler för kommersialisering av FoU-projekt för att undanröja juridiska och ekonomiska oklarheter beträffande bl.a. upphovsmannarätt och rätt till patent, ersättningar och royalties. Staten har en viktig roll i att skapa förutsättningar för deltagande i EU:s FoU-program, anför motionärerna. De anser att IRECO och VINNOVA bör ges i uppdrag att verka för ett aktivt svenskt deltagande i EU:s sjätte ramprogram. Teknikbrotstiftelserna fyller en mycket viktig funktion som en länk mellan näringslivet och forskningen inom högskolor och universitet, säger motionärerna avslutningsvis och anser att det inte får dröja för länge innan en utvärdering görs.

Det är avgörande för svenskt näringslivs konkurrenskraft att tillräckliga resurser satsas på forskning och utveckling, anförs det i partimotion 2001/02:N370 (kd). Grundförutsättningen är därvid ett bra allmänt företagsklimat,

men det är dessutom nödvändigt att staten bistår de små företagen för att de skall kunna ta del i FoU-arbete, främst genom att skatteregler och lagstiftning utformas så att de små företagens forsknings- och produktionsutveckling underlättas i kombination med att de får möjligheter att söka särskilda forskningsbidrag, säger motionärerna. Innovationer tas inte tillräckligt väl om hand i Sverige, medan staten i flera konkurrentländer aktivt stöder utvecklingen av nya idéer, anför motionärerna vidare. Patent som skulle kunna tas till vara av den svenska industrin exporteras till andra länder. Motionärerna föreslår att möjligheter för anställda att utveckla egna idéer på arbetsplatsen med rätt till eget patent skall utredas, varvid avtal om delad vinst skulle kunna vara en form för samverkan. De förordar också att royalty på patenterade uppfinningar skall vara skattefria i två år. Vidare föreslås en ökad satsning på innovativ teknikupphandling till små företag och uppfinnare. Nya rön inom FoU bör göras mer lättillgängliga för småföretagen, säger motionärerna. De anser slutligen att immateriella rättigheter bör ges ett bättre skydd; lagstiftningen på detta område bör stärkas.

Också i motion 2001/02:N267 (fp) framhålls kunskapens roll som motor i den ekonomiska utvecklingen. Det är nya idéer, kreativt entreprenörskap och innovationer som skapar förutsättningar för tillväxt och välstånd, anför motionärerna. En kvalitativt högtstående forskning är därvid central. Det gäller på lång sikt den fria grundforskningen vid universitet och högskolor och på kort sikt den tillämpade, behovsstyrda och mer industrinära forskning som ofta bedrivs utanför universitetssfären. Industrieforskningsinstitutens verksamhet bör med kraft understödjas, och kontakterna mellan forskningsinstitut och de institutioner där forskningsresultaten skall omsättas i praktiken måste förbättras, säger motionärerna. De anser att det måste skapas mötesplatser där forskare, entreprenörer och beslutsfattare kan träffas.

Utskottets ställningstagande

Den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen beror till stor del på tillgången till kunskap och förmågan att tillämpa den. Forskning och utveckling utgör en stark drivkraft för tillväxt. Utskottet vill understryka att tillväxten skall vara ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar. Eftersom ny kunskap är grunden för en god och hållbar samhällsutveckling och en av våra främsta konkurrensfördelar, måste strävan vara att upprätthålla och förstärka Sveriges ställning som ledande kunskaps- och forskningsnation.

Regeringen redovisar i propositionen de principer som bör vara vägledande för behovsmotiverad forskning som stöder det nationella innovationssystemet. Därvid framhålls vissa faktorer som särskilt viktiga: kvalitet, relevans, områden med goda framtidsutsikter, samfinansiering, åtgärder för att underlätta kommersialisering av forskningsresultat, behov hos små och medelstora företag, personrörlighet, främjande av miljöanpassning av produkter och processer samt internationellt samarbete. Utskottet delar regeringens bedömningar i dessa avseenden.

Sverige intar redan en framskjuten position när det gäller innovationsförmåga och tekniska framsteg. Det kommer till uttryck i det s.k. innovationsindex som EG-kommissionen nyligen presenterat och som ingår som en del av den s.k. Lissabonprocessen, vars mål är att göra EU till världens mest konkurrenskraftiga och innovativa ekonomi till år 2010. Sverige tillhör de tre främsta EU-länderna i fråga om 13 av totalt 17 indikatorer och ligger högst på fem områden, nämligen beträffande företagets forskningsinsatser som andel av BNP, antalet anställda i högteknologiföretag, IT:s andel av BNP, deltagande i livslångt lärande samt utvecklingskostnaders andel av den totala försäljningen. Svenska statens satsning på forskning, mätt som andel av BNP, är näst störst inom EU. Sveriges främsta svaghet är, enligt kommissionen, att nya svenska högteknologiföretag får relativt litet nytt riskkapital via börsen.

Enligt en annan undersökning, sammanställd av Financial Times på basis av OECD-statistik, ligger Sverige på andra plats när det gäller förutsättningar att lyckas inom högteknologisk industri. OECD har sedan mitten av 1990-talet rankat hur världens 30 mest utvecklade länder ligger till i utvecklingen av högteknologi och branscher präglade av ett stort inslag av kunskap. Sverige är bl.a. det land som satsat mest resurser på informations- och kommunikationsteknik, och Sverige ligger också högst på listan över de länder som är mest aktiva med att söka patent.

Genom inrättandet av VINNOVA den 1 januari 2001 skapades en kraftfull aktör när det gäller finansiering av den behovsmotiverade forskningen. VINNOVA:s uppgift är att initiera och finansiera behovsmotiverad FoU till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt.

Regeringens nu aktuella förslag om omstrukturering av industriforskningsinstituterna ser utskottet som ytterligare ett steg i riktning mot att skapa kraftfulla aktörer när det gäller finansiering av behovsmotiverad forskning. Utskottet ställer sig därmed bakom regeringens förslag om en fortsatt omstrukturering av instituten med målet att skapa en stark sammanhållen struktur med färre och större institut som är internationellt konkurrenskraftiga och som har en stark förankring hos näringslivet.

När det gäller de här aktuella kommitté- och partimotionerna (m; kd; fp), i vilka tas upp principerna för den framtida behovsmotiverade forskningen mer generellt och den framtida strategin för industriforskningsinstituterna, upplever utskottet att det i sak föreligger en betydande samsyn mellan motionärernas åsikter och utskottets. Motionärerna framhåller vikten av långsiktighet och kraftfullhet i statens insatser för den behovsmotiverade forskningen. Detta överensstämmer väl med utskottets – och regeringens – ståndpunkter i frågan. Utskottet ser motionerna till stor del som ett utslag av behovet att göra partipolitik av ett område där det egentligen inte finns så stora åsiktsskillnader. Det kan också noteras att i den sanering av statsfinanserna som genomfördes under mitten av 1990-talet blev den behovsmotiverade forskningen, liksom andra områden, föremål för besparingar. Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att det nu sker satsningar på den behovsmotiverade forskningen.

I flera av de här aktuella motionerna tas också upp frågan om finansiering av deltagande i EU:s forskningsprogram. I propositionen sägs, som nämnts, att staten har en betydelsefull roll i att främja deltagande i EU:s ramprogram för forskning och utveckling och andra EU-program som ger stöd till FoU-samarbete. Under avsnittet om VINNOVA i propositionen (se vidare i det följande) sägs att verket skall arbeta med särskilda insatser riktade till små och medelstora företag och deltagande i projekt inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling. Det är angeläget att handläggningen av medel för stöd av projekt inom EU:s ramprogram för FoU är så effektiv att ett högt deltagande möjliggörs, framhålls det i propositionen. Utskottet delar regeringens bedömning av vikten att svenska företags möjligheter att delta i EU:s FoU-program främjas, framför allt i fråga om små och medelstora företag.

När det gäller teknikbrostiftelserna, som berörs i en av motionerna, noterar utskottet att regeringen i propositionen redovisar sin avsikt att i god tid före år 2007 utvärdera effekterna av stiftelsernas verksamheter för att därigenom få underlag för ställningstagande om – och i så fall hur och i vilken form – verksamheten skall bedrivas efter detta år. Utskottet ser ingen anledning att föregripa resultaten av denna utvärdering och nu göra någon värdering av teknikbrostiftelsernas verksamhet eller deras framtid.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen i berörd del och avstyrker samtliga här aktuella motioner i motsvarande delar.

VINNOVA och prioriterade områden

Utskottets förslag i korthet

Regeringen redovisar i propositionen sin bedömning att områdena bioteknik, informationsteknik och elektronik samt materialteknik, kompletterat med kunskapsfrämjande projekt som berör svensk basindustri bör prioriteras. Utskottet har inget att invända mot denna bedömning men framhåller beträffande det sistnämnda området vikten av FoU-insatser i den svenska skogsindustrin. Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om satsningar på specifika områden.

Propositionen

Verket för innovationssystem (VINNOVA)

VINNOVA:s uppgift är att initiera och finansiera behovsstyrd forskning och utveckling till stöd för innovationssystemet och en hållbar utveckling och tillväxt. För att genomföra detta bör VINNOVA enligt regeringen stimulera starka innovationssystem på följande sätt:

- initiera forskning och analyser kring innovationssystem,

- inom utvalda områden i samverkan med näringslivet stödja uppbyggnad av kvalificerade miljöer för forskning och utveckling vid universitet och högskolor, t.ex. kompetenscentrum,
- ytterligare förstärka kunskapsutbyte mellan universitet och högskolor, forskningsinstitut och näringsliv, t.ex. genom rörlighetsfrämjande insatser,
- i samverkan med näringspolitiskt viktiga organ bygga upp regionalt konkurrenskraftiga och dynamiska nätverk, bl.a. genom stöd till klusterbildningar,
- bidra till att stärka industriforskningsinstitutens roll i innovationssystemet,
- fördela långsiktigt stöd för kompetensutveckling till industriforskningsinstituterna, vilket under åren 2003–2005 aktivt bör främja omstruktureringsarbetet av instituten efter samråd med IRECO och därmed bidra till en förnyelse av institutssektorn och till utvecklingen av nya kompetensområden.

VINNOVA har en central roll i innovationssystemet, sägs det i propositionen. Genomförda utvärderingar av hittills gjorda satsningar på kompetenscentrum har visat på stora positiva effekter när det gäller FoU-samverkan och kunskapsöverföring. Det är angeläget att VINNOVA fortsätter att satsa på kraftfulla kompetenscentrum, anser regeringen. VINNOVA bör vidare, tillsammans med andra närings- och innovationspolitiska aktörer, samordna insatser med syfte att stärka konkurrenskraftiga och dynamiska regionala miljöer. Andra aktörer och processer som bidrar till att utveckla innovationssystemet är partnerskapen inom de regionala tillväxtavtalen, dvs. bl.a. länsstyrelser, högskolor och universitet samt näringslivet. Även olika EU-program är viktiga i detta sammanhang. Det är vidare viktigt att former för att öka rörligheten mellan universitet, högskolor, forskningsinstitut och näringsliv utnyttjas i större utsträckning, genom t.ex. adjungerade professorer och industriadvisorer, sägs det i propositionen. Detta är särskilt betydelsefullt för industriforskningsinstituterna. Det är därför angeläget att VINNOVA stimulerar personrörlighet mellan olika FoU-miljöer. VINNOVA bör också stimulera FoU-samverkan mellan företag, universitet och högskolor och industriforskningsinstitut. Inom ramen för sådana satsningar ryms bl.a. särskilda insatser riktade till små och medelstora företag och deltagande i projekt inom EU:s ramprogram för forskning och utveckling, säger regeringen. Det är angeläget att handläggningen av medel för stöd av projekt inom EU:s ramprogram för FoU är så effektiv att ett högt deltagande möjliggörs.

Regeringen anser att VINNOVA:s uppdrag rörande industriforskningsinstituterna behöver förtydligas. Uppdraget bör vara dels att se till att en för institutssektorn permanent resurs för långsiktig kompetensutveckling fördelas, dels att ett aktivt stöd ges till instituten så att dessa kan öka sin konkurrenskraft inom verkets insatsområden. VINNOVA:s fördelning av medel ur den långsiktiga resursen bör nyttjas så att institutssektorn utvecklas och struktureras på ett internationellt och nationellt konkurrenskraftigt sätt. För att åstadkomma en samordning med IRECO:s omstruktureringsarbete bör medlen fördelas efter samråd med IRECO. Som en planeringsförutsättning gäller,

som tidigare nämnts, att VINNOVA:s anslag förstärks med 70 miljoner kronor från år 2003. VINNOVA:s huvudsakliga arbete med medelsfördelning under år 2001 har bestått i att genomföra beslut fattade av de tidigare myndigheterna Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Kommunikationsforskningsberedningen (KFB) och Rådet för arbetslivsforskning (RALF). Det innebär att utrymmet för nysatsningar har varit mycket begränsat. VINNOVA finansierar industriforskningsinstitut med ca 250 miljoner kronor under år 2001. Enligt regeringens bedömning bör omfattningen av VINNOVA:s stöd till institutssektorns verksamhet vara ungefär oförändrad under år 2002.

Av de medel som tilldelas VINNOVA från år 2003 bör 100 miljoner kronor vara en resurs av långsiktig karaktär för kompetensutveckling inom institutssektorn, anser regeringen. Därutöver kan instituten konkurrera om medel inom VINNOVA:s FoU-program. Omfattningen av VINNOVA:s stöd till institutssektorn blir därmed beroende av hur framgångsrikt instituten kan hävda sig i dessa FoU-program. Den statliga FoU-finansieringen av institutssektorn kommer huvudsakligen att ske via VINNOVA. Statens roll som ägare av industriforskningsinstitut utövas som nämnts via IRECO. Regeringen anser att det är viktigt med ett nära samarbete mellan VINNOVA och IRECO.

Prioriterade områden

Regeringen framhöll i den senaste forskningspolitiska propositionen (prop. 2000/01:3) ett antal forskningsområden som särskilt betydelsefulla. I propositionen redovisades sammanlagt 275 miljoner kronor i höjda anslag inom områdena bioteknik, informationsteknik och materialteknik för åren 2001–2003. Däri ingår ökningarna till VINNOVA för år 2003 med 40 miljoner kronor att fördelas med 20 miljoner kronor på vardera områdena bioteknik och informationsteknik.

Bioteknikområdet är, enligt regeringens bedömning, av central betydelse för framtida innovationer och kan utnyttjas i en mängd olika sektorer. Biotekniska tillämpningar har en stor potential för förnyelse och tillväxt inom olika områden, såsom hälsovård, läkemedelsindustri, livsmedelsindustri och skogsindustri samt inom miljöområdet. Bioteknikområdet bör därför prioriteras vid omstrukturering av industriforskningsinstitutet. VINNOVA bör stödja deltagande i internationella samarbeten, särskilt inom europeiska FoU-samarbeten. Sverige har, i förhållande till andra europeiska länder, många små och nyetablerade kunskapsföretag inom bioteknikområdet, konstaterar regeringen. Baserat på Sveriges vetenskapliga position och den befintliga industriella strukturen har Sverige en stor potential att öka sina marknadsandelar inom bioteknikområdet. Efter riksdagens beslut på grundval av den tidigare nämnda forskningspolitiska propositionen satsas sammanlagt 120 miljoner kronor under åren 2001–2003 i höjda anslag på grundforskning, tillämpad forskning och forskarutbildning inom det biotekniska området. Statens insatser bör underlätta nyttiggörandet av den snabbt växande biologiska kunskapsbasen

för såväl nya företag som företag i traditionella bas-näringsgrupper genom att undanröja hinder i det biotekniska innovationssystemet och initiera åtgärder som stimulerar etablering, tillväxt och utveckling. Därigenom bör Sverige, i ett internationellt perspektiv, vara ett intressant alternativ för etablering av FoU och tillverkning samt bli ett av de ledande länderna avseende nyetablerade kunskapsintensiva bioteknikbaserade företag och tillämpning av biotekniska metoder i traditionella branscher, anför regeringen.

Beträffande området informationsteknik och elektronik är regeringens bedömning att VINNOVA:s insatser bör inriktas på att understödja Sveriges internationella täthet inom både IT- och telekommunikationsutveckling och IT-tillämpningar. Myndigheten bör, i samverkan med andra aktörer, under år 2002 utarbeta en strategi för FoU inom området IT-användning och IT-tillämpning för att stärka svenskt näringsliv. Satsningar inom elektronikområdet, särskilt mikroelektronik, bör ges prioritet vid omstruktureringen av industriforskningsinstituterna. Den snabba utvecklingen inom IT-sektorn kräver att insatserna sker i ett nära samarbete mellan näringslivet, den statliga forskningen och användarna. VINNOVA bör stödja deltagande i internationella samarbeten, särskilt inom europeiska FoU-samarbeten, sägs det. Informationsteknik är ett betydelsefullt tillväxtområde för Sveriges ekonomi, konstaterar regeringen. Sammanlagt 120 miljoner kronor satsas i höjda anslag på grundforskning, tillämpad forskning och forskarutbildning inom området under åren 2001–2003. Den fortsatta konkurrenskraften för näringslivet i Sverige, liksom tillväxten i landet, kommer bl.a. att bero på förmågan att utveckla effektiva IT-system och tillämpningar för dessa. VINNOVA:s satsningar på området bör också ges en sådan inriktning att den kan understödja regeringens politik inom IT-området som syftar till att skapa ett informations-samhälle för alla. För att stärka konkurrensförmågan hos svenskt näringsliv bör VINNOVA, i samverkan med näringsliv och andra aktörer, under år 2002 utveckla en nationell FoU-strategi för IT-användning och IT-tillämpningar. I den senaste s.k. IT-propositionen (prop. 1999/2000:86) uttalade regeringen att det finns ett behov av en ny nationell strategi inom mikroelektronik, elektronik och närliggande IT-områden och att en sådan strategi bör genomföras genom kraftsamling i ett antal nya s.k. kluster. Ett första steg för genomförande togs i den nämnda propositionen genom initieringen år 2000 av ett kluster inom området systemkonstruktion på kisel. Regeringen har gett VINNOVA i uppdrag att i samverkan med andra parter verka för att utveckla ett program inom mikroelektronikområdet, baserat på en revidering av det nämnda förslaget till strategi. Elektronikområdet, särskilt mikroelektronik, bör prioriteras vid omstrukturering av industriforskningsinstituterna, anser regeringen.

Materialteknik är, enligt regeringens bedömning, ett område med stor framtida potential för svensk industri. Det bör därför uppmärksammas vid omstrukturering av industriforskningsinstituterna. VINNOVA bör arbeta för att små och medelstora företag ökar användningen av nya material i sina produkter. Materialframställning har länge varit en svensk styrkefaktor, säger rege-

ringen. Produktutveckling inom stål- och metallindustri har gjort svenska företag världsledande på dessa områden. För att behålla konkurrensfördelar är det dock viktigt med såväl vidareutveckling, t.ex. inom områden där befintliga råvaror kan utnyttjas, som introduktion av helt nya material. Stora företag har vanligen en tradition av kontakter med universitet, högskolor och forskningsinstitut för att förbättra sin kunskapsförsörjning. Många små och medelstora företag är i motsatt situation och kan lätt bli utkonkurrerade. De behöver incitament och hjälp att tillgodogöra sig kunskap, säger regeringen. VINNOVA bör bidra till att små och medelstora företag lättare kan börja använda nya material och ny kunskap i sin verksamhet. Ett viktigt inslag i detta arbete är nätverksbyggande med universitet, högskolor, industriforskningsinstitut och även större företag. Materialteknik bör också uppmärksammas vid omstruktureringen av industriforskningsinstitutet.

Under rubriken Andra prioriteringar säger regeringen att FoU-insatser även bör inriktas på den tillverkande industrin samt verksamheter som baseras på svenska råvaror i syfte att stödja användningar av ny teknik och nya tillämpningar inom dessa. Därvid är det angeläget att övergripande effekter på miljön särskilt beaktas. Det är, enligt regeringen, angeläget att satsningar på de prioriterade områdena bioteknik, informationsteknik och materialteknik kompletteras med kunskapsfrämjande projekt som berör svensk basindustri. Basnäringarna är av vital ekonomisk betydelse för Sverige. VINNOVA:s insatser bör även medverka till utveckling och förnyelse inom dessa näringar.

Motionerna

Riksdagen bör instämma i regeringens prioritering av basindustrin och samtidigt understryka vikten av att FoU-program utarbetas för stålindustrin, anförs det i motion 2001/02:N8 (s). Riksdagen bör också göra ett tillkännagivande om att de regionala tillväxtavtalen bör användas för att stödja FoU-program, bl.a. inom stålsektorn, och att VINNOVA bör vara garanten för kvalitetskontrollen, sägs det i motionen. Skall svensk stålindustri bibehålla sin ledande plats i världen avseende olika spetsprodukter, måste forskningssatsningarna fortsätta, anför motionärerna. Stålbranschens FoU-program finansieras till mer än 90 % av berörda företag, och den största externa bidragskällan är EU och Kol- och stålunionen. Det är dock viktigt att staten, via VINNOVA och IRECO, bidrar med en del av resurserna, säger motionärerna. De utgår från att VINNOVA utformar ett forskningsprogram för stålindustrin, bl.a. med utgångspunkt från det program som Jernkontoret tillsammans med industriforskningsinstitutet Institutet för Metallforskning (IM) och Stiftelsen för Metallurgisk Forskning (MEFOS) har föreslagit. Här ingår forskning om att göra stålproduktionen energisnålare och med mindre avfall samt slutna processer som begränsar miljöfarligt utsläpp, liksom program för att utveckla nya processer på det metallurgiska området. Om tillgängliga resurser inte skulle räcka, utgår motionärerna från att regeringen återkommer till riksdagen. Det regionala tillväxtavtal som utarbetats för Dalarnas län har, enligt Näringsdepartementets utvärdering (Ds 2001:15), varit en god stödfunktion i frågor som gäller långsiktig kompetensutveckling, säger motionärerna vidare och föror-

dar att detta skall förstärkas i det nya avtal som planeras gälla från år 2004. Motionärerna föreslår att en viss del av de regionala tillväxtmedel som finns till förfogande i Dalarna och kringliggande län skall utnyttjas för att stödja de forskningsprogram som stålindustrin har tagit fram.

Det nyssnämnda FoU-programmet för stålindustrin är också föremål för yrkanden i motion 2001/02:N347 (s). Där begärs tillkännagivanden av riksdagen i följande fyra avseenden: om basindustrins behov av tillämpad forskning, om riktade FoU-medel så att Sverige bibehåller sin position som en av världens ledande stål nationer, om vikten av att svenskt deltagande i EU:s forskningsprogram underlättas samt om vikten av att de regionala tillväxtavtalen utnyttjas för FoU-projekt, bl.a. på stålområdet. Motionärerna framhåller att stålindustrin är av stor betydelse för Norrland, och inte minst för Norrbotten. Industriforskningsinstitutet MEFOS, beläget i Luleå, är ett nordiskt centrum för metallurgisk industri med fokusering på tillämpad forskning och utveckling inom områdena processmetallurgi, värmning och bearbetningsteknik, energi och miljöteknik för i första hand stål- och metallindustrin, säger motionärerna. De uppmanar regeringen att genom VINNOVA utvärdera och förverkliga de forskningsprojekt på stålområdet som håller god kvalitet och hög relevans. MEFOS är redan för närvarande starkt engagerat i olika EU-projekt, konstaterar motionärerna och anser att möjligheterna för detta framöver bör vara ännu större, inte minst i samverkan med Luleå tekniska universitet och den svenska stålindustrin. Problemet är dock att framtida program i 6:e ramprogrammet blir betydligt större än för närvarande, säger motionärerna. Dessa framtida stora program måste kunna hanteras snabbt och med automatik av svenska myndigheter, menar motionärerna. De uppger att det aktuella regionala tillväxtavtalet är väl förankrat i Norrbotten och har stort stöd av alla parter. I framtiden bör stålforskningen kunna få stöd genom de regionala tillväxtmedlen, vilket bör beaktas när program för stålsektorn planeras av VINNOVA, anför motionärerna avslutningsvis.

Riksdagen bör göra ett tillkännagivande om behovet av strategisk och tillämpad forskning inom transport- och kommunikationsforskning, anför det i motion 2001/02:N6 (s). I VINNOVA införlivades vid myndighetens bildande bl.a. Kommunikationsforskningsberedningen (KFB), som tidigare hade till uppgift att svara för forskningsinsatserna vad gäller transport- och kommunikationssektorn, konstaterar motionärerna. De områden KFB prioriterade var framför allt strategisk forskning som inbegriper långsiktig hållbarhet, kommunikationernas roll och betydelse i samhället, processer och modeller för planering, styrning och uppföljning, tillämpad transportforskning inbegripet miljöanpassade transporter och drivmedel, kollektiv persontrafik och offentligt betalda resor, säkerhet i transporter, logistik och samverkande gods-transportlösningar, transportinformatik samt infrastrukturens drift och underhåll, m.m. Motionärerna anser att transport- och kommunikationsforskning även i framtiden är av stor strategisk betydelse och att forskning inom transportsektorn måste ges en hög prioritet inom VINNOVA. Den tekniska forskningen om trafiksäkerhet, miljökonsekvenser av trafikinvesteringar, informationsteknikens effekter i ett socialt och geografiskt sammanhang, de handikap-

pades trafiksituation osv. är viktiga områden att forska kring för att de transportpolitiska målen skall uppfyllas, menar motionärerna. De anser vidare att spridningen av forskningsrön måste få en ökad bredd. Tillämpad forskning samt små- och storskaliga försök behöver främjas genom att VINNOVA i samverkan med trafikföretag och trafikhuvudmän ges stora möjligheter att anordna praktiska projekt, anför motionärerna.

I motion 2001/02:N5 (m) anføres att ett industriforskningsinstitut inom bioteknikområdet bör lokaliseras till Skåne. Här pågår, bl.a. inom ramen för begreppet Medicon Valley som rankas på tredje plats i Europa när det gäller forskning och utveckling inom biomedicin, en stark utveckling av forskning och företagsetableringar med bioteknisk anknytning. I Öresundsregionen finns ungefär 60 % av Skandinaviens läkemedels- och bioteknikindustri med totalt ca 40 000 anställda, varav 4 000 är forskare, säger motionärerna. Livsmedelssektorn i Öresundsregionen är det mest omfattande livsmedelsklustret i Europa och där finns också den största koncentrationen av tillverkare av högkvalitativa livsmedel i norra Europa. Sammantaget uppfyller Skåne och Öresundsregionen väl de kriterier som regeringen ställer upp för ett nytt större sammanhållet industriforskningsinstitut inom området bioteknik, anför motionärerna.

Karlstad bör ses som ett centrum för behovsmotiverad forskning och utveckling inom träfiberområdet, anføres det i motion 2001/02:N260 (m). Den globala marknaden för förpackningar och förpackningsmaterial är god och anses öka, och fiberbaserade förpackningar kommer i framtiden att spela en stor roll, eftersom de baserar sig på förnybar råvara och ofta är ekonomiskt konkurrenskraftiga, anför motionärerna. Svensk och nordisk industri har haft en avgörande roll i denna utveckling. I Karlstad planeras ett projekt där Karlstads universitet tillsammans med Metso Technology och Skogsindustrins Tekniska Forskningsinstitut (STFI) har för avsikt att utveckla förpackningspapper i flerskikt under kommersiella förutsättningar; en anläggning som blir unik i sitt slag. Det är viktigt att det kunnande och de basresurser som Sverige förfogar över när det gäller träfiberforskning tas till vara, anför motionärerna. Det vore värdefullt om det inom den ram som VINNOVA disponerar inrättades ett särskilt program för att utveckla träfiberteknologin i Sverige, varvid Karlstad bör vara ett självklart centrum, sägs det i motionen.

Riksdagen bör göra ett tillkännagivande om industriforskningens viktiga ställning, anføres det i motion 2001/02:N241 (kd). Vidare bör riksdagen begära hos regeringen att Glasforskningsinstitutet (Glafo) återfår sin status som industriforskningsinstitut och därmed kan erhålla statligt grundanslag för forskning. Industriforskningens ställning och möjligheter har kraftigt försämrats de senaste åren, och tillkomsten av VINNOVA innebar att samtliga industriforskningsinstitut i ett sent skede fick besked om att inga pengar fanns att få för kommande budgetår, säger motionärerna. När det gäller Glafo hänvisar motionärerna till att tillverkningen av konstglas har stor betydelse för sysselsättningen i sydöstra Sverige, och att den svenska konstglasindustrin omsätter ca 1 miljard kronor per år och sysselsätter ca 1 500 personer. Hela den tillver-

kande svenska glasindustrin, dvs. konstglas, förpackningsglas, planglas och fiberglas, omsätter drygt 4 miljarder kronor per år och sysselsätter drygt 3 000 personer. Glafo är ledande i Europa beträffande FoU på glas som mineral och dess användning på konstglassidan, säger motionärerna. Glafo är det enda ställe i Norden där glasteknisk FoU bedrivs gällande ugn- och smältteknik samt kemiska och fysikaliska egenskaper hos glas i smält och fast tillstånd, men Glafo saknar sedan år 1985 avtal med staten. En utredning gjord av NUTEK år 1997 visar att Glafo är väl värd att återfå sin status som industri-forskningsinstitut, anför motionärerna.

Det behövs ett utvecklingsprogram för mineralindustrin i Sverige, anför det i motion 2001/02:N251 (kd). Sveriges geologiska undersökning (SGU) genomförde under år 1998 för Näringsdepartementets räkning en utredning av den svenska industrin för produktion av industriella mineral och bergarter, i vilken det påvisades behov av utvecklingsarbete såväl inom geologi som inom produktions- och processteknik samt produkt- och marknadsutveckling, säger motionärerna. Utredningens förslag omfattade utarbetande av ett FoU-program med fokus på teknikutveckling och ökad marknadsföring, det senare särskilt för små och medelstora företag. SGU och den berörda branschföreningen presenterade för Näringsdepartementet i november 2000 ett omfattande programförslag benämnt MinBas (mineral–ballast–sten). SGU har äskat medel för genomförande av det nämnda utvecklingsprogrammet för mineralindustrin. Regeringen har i propositionen gjort bedömningen att FoU-insatser bör riktas mot tillverkande industrier och verksamheter som baseras på svenska råvaror. Mot denna bakgrund anser motionärerna att det utvecklingsprogram för mineralindustrin som presenterats av SGU och industrin måste realiseras.

Forskningen kring trä och träanvändning bör prioriteras, anför det i motion 2001/02:MJ523 (kd), varvid forskning som inriktas mot vertikal integration bör prioriteras. En samverkan mellan Rådet för samhällsbyggnad, areella näringar och miljö och VINNOVA måste organiseras så att det skapas harmonisering mellan grundläggande forskning och tillämpade innovationer, säger motionären. Hon hänvisar till att en ökad vidareförädling kan innebära fler arbetstillfällen. För att få till stånd en ökad förädling behövs såväl kunskapsspridning som högkvalitativ forskning och utveckling, påpekas det.

Frågan om ökad vidareförädling av skogsråvaran tas också upp i motion 2001/02:MJ339 (c), där det förordas att statens andel och engagemang i forskningsinstitutet Träteknik AB inte får minska. Svensk skogsnäring möter allt hårdare konkurrens från Öst- och Centraleuropa. Att öka förädlingsgraden är dock inte bara viktigt för att möta konkurrensen utan också mot bakgrund av träråvarans miljömässiga fördelar gentemot andra material, säger motionärerna. De menar att marknadens aktörer har ett stort ansvar för detta, samtidigt som det är ett samhällsintresse med hänsyn till skogens stora betydelse för Sverige. Skogsbranschen och staten har ett pågående samarbete med forskning och utveckling kring en breddad användning av träfiber som bas för olika produkter, varvid tyngdpunkten har lagts på den trämekaniska industrin.

Motionärerna hänvisar till signaler om att staten, som för närvarande äger 40 % av Trätek, avser att kraftigt minska sitt engagemang. Statens andel får enligt motionärernas mening inte minska, då den aktuella forskningen har stor betydelse för den fortsatta utvecklingen mot en ökad vidareförädling av träåvaran.

I motion 2001/02:N358 (c) begärs ett riksdagsuttalande om basfinansiering av ett forskningsinstitut i Östergötland, Lövträinstitutet. Skogen är Sveriges största nettoexportbransch, konstaterar motionären. Branschen är numera utsatt för konkurrens från andra delar av Europa i större utsträckning än vad som tidigare varit fallet, vilket ökar betydelsen av samarbete, utveckling och forskning, anför motionären. Lövträinstitutet i Östergötland startade som ett EU-projekt för landsbygdsutveckling i 20 kommuner i Småland och Östergötland. Målsättningarna med projektet var bl.a. framtagning och spridning av utbildningsmaterial, ökade internationella kontakter och spridning av information om lövträ samt utveckling av samarbete mellan forskningsinstitutionerna. För närvarande bedrivs arbetet i en ekonomisk förening med ett 75-tal medlemmar från industri, organisationer och offentliga aktörer. Trots medlemmarnas deltagande i projektfinansiering finns ingen långsiktig basfinansiering för verksamheten, vilket enligt motionären är ett villkor för att institutet skall utvecklas. Hon anser därför att det bör utredas hur basfinansiering skall kunna ordnas för utvecklingscentrum liknande Lövträinstitutet.

Livsmedelsindustrin är föremål för yrkande i motion 2001/02: MJ341 (c), i vilken föreslås att berörda myndigheter skall ges i uppdrag att styra statens resurser för forskning och utveckling så att dessa stöder livsmedelsindustrins fortsatta utveckling i Skåne. Det är angeläget att den skånska livsmedelsindustrin ges goda produktionsförutsättningar och konkurrensvillkor, anför motionären.

Vissa kompletterande uppgifter

I motionerna tas upp ett antal olika specifika forsknings- och insatsområden. Det gäller bl.a. bioteknikområdet, mineralindustrin, stålindustrin, transport- och kommunikationssektorn samt träområdet. Allmänt gäller att det är VINNOVA som, inom ramen för generella riktlinjer och tilldelade medel, har att göra avvägningar mellan insatser på olika områden.

Beträffande bioteknik kan noteras att detta är ett av de områden som i propositionen anges som ett prioriterat område. Företag inom bioteknikområdet anses av Näringsdepartementet snarare ha behov av koppling till grundforskning på universitet än av den typ av tillämpad forskning som bedrivs vid industriforskningsinstitut. Institutet för Livsmedel och Bioteknik (SIK) bedriver redan för närvarande verksamhet i Skåne (Lund), vilket efterfrågas i ett par motioner.

I fråga om mineralindustrin gäller att ett program för hållbar tillväxt inom ett kluster omfattande de mineralutvinnande branscherna har föreslagits av regeringen i den regionalpolitiska propositionen (prop. 2001/02:4). Regeringens bedömning är att ett program för utveckling av industrimineral, ballast

och stenindustrierna inom stödområdena, t.ex. Bergslagen och Norrlands inland, bör bedrivas under perioden 2002–2004 och omfatta totalt 15 miljoner kronor. Programmet bör inriktas på tillämpad forskning och kompetensutveckling och samverka med liknande utvecklingsprogram för gruvnäringen, t.ex. Georangeprogrammet i Malå. Syftet med programmet skall vara att skapa en hållbar tillväxt i ett kluster för de mineralutvinnande branscherna. Programmet bygger på förslag i SGU:s branschutredning år 1998.

När det gäller stålindustrin bör nämnas att materialteknik i propositionen anges som ett av de prioriterade områdena. Industriforskningsinstitut som bedriver verksamhet med inriktning på stålindustrin är Institutet för Metallforskning (IM), Stiftelsen för metallurgisk forskning (MEFOS) och Korrosionsinstitutet. Företrädare för Jernkontoret har inför utskottet redovisat det förslag till FoU-program som Jernkontoret har tagit fram tillsammans med IM och MEFOS.

Transport- och kommunikationssektorn är ett av de politikområden som VINNOVA är verksamt inom. Det prioriterade området IT har betydelse för transportsektorn.

Beträffande träområdet kan noteras att i propositionen anges att basindustrin ingår i det som betecknas ”Andra prioriteringar” i avsnittet om prioriterade områden. Industriforskningsinstitut som bedriver verksamhet med inriktning på träområdet är Skogsindustrins Tekniska Forskningsinstitut (STFI) – där det för närvarande pågår diskussioner om samgående med Packforsk, Skogforsk, Träteknik och Ytkemiska institutet. Utskottet behandlade våren 2001 frågan om vidareförädling av skogsråvara i det näringspolitiska betänkandet 2000/01:NU7. Där (s. 83) lämnades en utförlig redovisning av pågående program i samverkan mellan näringslivet och staten som på olika sätt syftar till att öka kunskapsnivån och vidareförädlingen inom skogsindustrin.

Utskottets ställningstagande

Regeringen redovisar i propositionen – utan något förslag till riksdagsbeslut – sin bedömning av vilka forskningsområden som bör prioriteras av VINNOVA och vid omstruktureringen av industriforskningsinstitutet. Det rör sig, som nämnts, om områdena bioteknik, informationsteknik och elektronik samt materialteknik. Satsningar på dessa områden bör enligt regeringen kompletteras med kunskapsfrämjande projekt som berör svensk basindustri.

Utskottet har inget att invända mot regeringens bedömning av vilka forskningsområden som bör prioriteras. Emellertid vill utskottet när det gäller kunskapsfrämjande projekt som berör basindustrin särskilt understryka vikten av FoU-insatser i den svenska skogsindustrin.

Skogsindustrin och behovet av FoU-insatser för att främja denna sektor är också föremål för yrkanden i fyra motioner. Som nyss nämnts anförs i propositionen att FoU-insatser förutom på vissa specifika områden även bör inriktas på verksamheter som baseras på svenska råvaror i syfte att stödja användningen av ny teknik och nya tillämpningar inom dessa. Skogsindustrin tillhör alltså de områden som bör prioriteras av VINNOVA och vid omstrukture-

ringen av industriforskningsinstitutet. Utskottet vill erinra om vad utskottet tidigare framhållit om vikten av en hög kunskapsnivå inom skogsindustrin. I det näringspolitiska betänkandet 2000/01:NU7 våren 2001 behandlades motioner med förslag om åtgärder för att öka vidareförädlingen av skogsråvaran. Utskottet framhöll att skogsindustrin har mycket stor betydelse för den ekonomiska utvecklingen i Sverige och svarar för en betydande del av det svenska exportnettot. I de delar av landet där skogsindustrin är etablerad spelar den en väsentlig roll för sysselsättningen på de berörda orterna. För att skogsindustrin även framgent skall kunna bidra till att upprätthålla välståndet är det viktigt att konkurrenskraften inom den svenska skogsindustrin kan utvecklas, framhöll utskottet. Enligt utskottets mening borde det vara möjligt för den svenska skogsindustrin att förskjuta inriktningen av exporten från rena råvaror mot mer förädlade produkter. Detta kräver en hög kunskapsnivå inom industrin. Utskottet står fast vid dessa bedömningar.

Stålindustrin berörs, som redovisats, i ett par motioner. Den svenska stålindustrin har stor betydelse för den svenska ekonomin. Efterfrågan på stål ökar trendmässigt sett över en längre tidsperiod. Den svenska stålindustrin har motsvarande utveckling, dvs. tillväxt på sikt, även om industrin just för tillfället befinner sig i en nedgångsfas. Utskottet noterar att regeringen i propositionen lyfter fram materialteknik som ett prioriterat område och framhåller att det är viktigt med såväl vidareutveckling som introduktion av helt nya material om svenska konkurrensfördelar inom stål- och metallindustrin skall kunna bibehållas.

Bioteknik och FoU-insatser inom livsmedelsindustrin är föremål för förslag till riksdagsbeslut i två motioner. Bioteknik tillhör också de prioriterade områdena. Enligt utskottets mening finns det på bioteknikområdet stora möjligheter för svenska företag – inte minst små och medelstora företag – att ta marknadsandelar. Utskottet instämmer i bedömningen att det är angeläget att Sverige blir en av de ledande nationerna i Europa inom forskning, utveckling och tillämpningar inom snabbväxande multidisciplinära områden inom biotekniken. Institutet för Livsmedel och Bioteknik (SIK), som har sin huvudsakliga verksamhet förlagd till Göteborg, bedriver verksamhet också i Skåne, vilket bl.a. efterfrågas i ett par av motionerna.

Transport- och kommunikationssektorn tas upp i en motion. Vid bildandet av VINNOVA övertog myndigheten ansvaret för FoU inom nämnda sektor från Kommunikationsforskningsberedningen. Utskottet vill framhålla att IT, som är ett av de prioriterade forskningsområdena, har betydelse för transportsektorn.

När det gäller mineralindustrin har, som redovisats, ett program inriktat på tillämpad forskning och kompetensutveckling på 15 miljoner kronor för åren 2002–2004 föreslagits i den regionalpolitiska propositionen. Utskottet behandlar detta förslag i betänkande 2001/02:NU4 senare under hösten 2001.

Utskottet vill slutligen framhålla att statsmakternas styrning av myndigheters verksamhet bör ske genom riktlinjer i propositioner, utskottsbetänkanden och regleringsbrev. Därefter har myndigheterna – i detta fall VINNOVA – att

utifrån angivna riktlinjer och inom ramen för tilldelade medel göra avvägningar mellan insatser på olika områden. Detaljstyrning bör undvikas. I stället bör kontinuerliga uppföljningar och utvärderingar genomföras som underlag för statsmakternas ställningstaganden till om berörd verksamhet har bedrivits enligt givna direktiv och på ett effektivt sätt. Utskottet vill understryka att det är angeläget att regeringen utför sådana uppföljningar och utvärderingar och på lämpligt sätt rapporterar resultaten av dessa till riksdagen.

Med det anförda avstyrker utskottet samtliga här aktuella motioner i berörda delar.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Principer för behovsmotiverad forskning och omstrukturering av industriforskningsinstitutet (punkt 1)

av Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Ola Karlsson (m), Ola Sundell (m), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp), Stefan Hagfeldt (m) och Harald Bergström (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen godkänner vad som föreslås i reservationen om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstitutet. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:N7, 2001/02:N9 yrkandena 1, 2, 5–13 och 15, 2001/02:N267 yrkande 25, 2001/02:N321 och 2001/02:N370 yrkande 14 och avslår proposition 2001/02:2 punkt 1 och motion 2001/02:N8 yrkandena 1 och 4.

Ställningstagande

Det nationella näringsklimatet måste, enligt vår mening och i likhet med vad som framfördes våren 2001 i en reservation (m, kd, c, fp) i det näringspolitiska betänkandet 2000/01:NU7, formas så att Sverige klarar av att tävla med de mest konkurrenskraftiga delarna av världen i fråga om goda villkor för företagande och investeringar. Det är avgörande för svenskt näringslivs konkurrenskraft att tillräckliga resurser satsas på forskning och utveckling. Kunskapens roll som motor i den ekonomiska utvecklingen blir allt större. Det är nya idéer, kreativt entreprenörskap och innovationer som skapar förutsättningar för tillväxt och välstånd.

För att tillförsäkra det svenska näringslivet en god konkurrenskraft krävs det satsningar på såväl grundforskning som den behovsmotiverade industriforskningen. Industriforskningsinstitutet har en betydelsefull roll för utvecklingen av näringslivet, särskilt de små och medelstora företagen. Det är viktigt att en kraftfull och långsiktig strategi utformas för institutet. Det finns flera exempel på industriforskningsinstitut som gör mycket värdefulla insatser. Regeringens hantering under de senaste åren av frågan om medel till den industrirelevanta forskningen har kännetecknats av kortsiktighet och ryckighet. I stället är det långsiktighet och stabilitet som bör präglade statens agerande gentemot industriforskningsinstitutet.

Det återstår mycket att göra för att rätta till försumligheter i den politik som har bedrivits under senare år. Det gäller insatser för att främja bildandet

av internationellt konkurrenskraftiga kunskapskluster. Det gäller avvägningar mellan olika forskningsområden samt mellan koncentration, profilering och decentralisering av forskningsresurserna. Det behövs också ytterligare åtgärder för att främja kommersialiseringen av uppfinningar och innovationer. Åtgärder behöver också vidtas för att underlätta för småföretag att ta del av forskning och utveckling. Industriforskningsinstituterna har i många fall kunnat fylla en funktion för att bryta den barriär som många småföretag kan känna inför den akademiska miljön. Vidare bör möjligheterna att i större utsträckning tillämpa innovativ teknikupphandling undersökas. Självfallet skall därvid de regler som ställs enligt lagen om offentlig upphandling (1992:1558) iakttas. Även olika åtgärder på det immaterialrättsliga området måste vidtagas.

Industriforskningsinstitutens verksamhet bör alltså stödjas kraftfullt och långsiktigt. För den typ av verksamhet som instituten bedriver är det särskilt viktigt att förutsättningarna när det gäller finansiering är långsiktiga och överblickbara. Den industrirelevanta forskningen måste därför garanteras en långsiktig, statlig grundfinansiering även efter kontrollåret 2005. Det är vidare värdefullt att formerna för samverkan mellan företag, organisationer och offentliga myndigheter utvecklas. Kontakterna mellan forskningsinstituterna och de institutioner där forskningsresultaten skall omsättas i praktiken måste förbättras. Öppna och kreativa mötesplatser där forskare, entreprenörer och beslutsfattare kan mötas måste skapas.

Huvuddelen av FoU-verksamheten i Sverige – 75 % år 1999 enligt OECD-statistik – utförs inom näringslivet. Näringslivet svarar även för huvuddelen av finansieringen av FoU i Sverige – 68 % år 1999. FoU-verksamheten inom näringslivet utförs i huvudsak inom de stora företagen. Merparten av de små och medelstora företagen har ingen egen FoU-verksamhet. Som framgår av en aktuell OECD-rapport, Science Technology and Industry Scoreboard 2001, ligger Sverige mycket dåligt till när det gäller forskningsintensitet i små och medelstora företag. Bland de 25 länder som jämförs återfinns Sverige på tredje plats från bottenivån, medan Norge och Danmark ligger bland de sju första, och Finland återfinns på 15:e plats. Vanligtvis har små företag i små ekonomier generellt högre forskningsandelar än små företag i stora ekonomier. I OECD-rapporten framhålls Sverige och Sydkorea som undantag i detta hänseende.

Det statliga stöd som svenska små och medelstora företag kan få för närvarande är otillräckligt. Det är också anmärkningsvärt att svenska små och medelstora företag har sämre villkor än motsvarande företag i andra EU-länder. Enligt vår mening är det mycket viktigt med likvärdiga konkurrensvillkor för företag i olika EU-länder.

Ett område som inte får någon lösning genom propositionen är svenska företags deltagande i EU:s FoU-program. Skall det sjätte ramprogrammet, som kommer att omfatta drygt 17 miljarder euro under en femårsperiod, ge ordentlig utdelning för svensk del, måste arbetet i institut, universitet och företag börja redan nu. Det nya ramprogrammet startar den 1 januari 2003. Nätverk

och kunskapskluster (Centres of excellence) behöver byggas upp, och projekt måste förberedas långt dessförrinnan. Svenska institutioner, institut, högskolor och företag måste hitta sina partner nu. Regeringen bör därför omgående presentera en strategi för att öka möjligheterna för svenska små och medelstora företag att kunna medverka i EU:s kommande sjätte ramprogram för forskning och utveckling.

Vi anser sålunda att regeringens förslag om omstrukturering av industriforskningsinstituterna bör modifieras i enlighet med vad vi här har anfört. Med detta blir motionerna 2001/02:N321 (m), 2001/02:N7 (m), 2001/02:N370 (kd), 2001/02:N9 (kd) och 2001/02:N267 (fp) i sak tillgodosedda i berörda delar. Motion 2001/02:N8 (s) avstyrks i motsvarande delar.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2001/02:2

1. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstituterna (avsnitt 6.4).

Motioner med anledning av propositionen

2001/02:N5 av Jan Backman m.fl. (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokaliseringen av ett industriforskningsinstitut inom bioteknikområdet till Skåne.

2001/02:N6 av Christina Axelsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av strategisk och tillämpad forskning inom transport- och kommunikationssektorn.

2001/02:N7 av Karin Falkmer (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ett bättre svenskt forskningsklimat.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av internationellt konkurrenskraftiga kunskapskluster med svenskt deltagande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att en kraftfull och långsiktig strategi utformas för industriforskningsinstituterna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenska aktörers möjligheter till deltagande i EU-program.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den industrirelevanta forskningen måste garanteras en långsiktig statlig grundfinansiering.

2001/02:N8 av Barbro Hietala Nordlund m.fl. (s):

1. Riksdagen begär att regeringen gör en behovsanalys avseende medelsbehovet så att resurserna överensstämmer med uppställda mål.
2. Riksdagen instämmer i regeringens prioritet av basindustrin och understryker samtidigt vikten av att FoU-program utarbetas för stålindustrin.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att de regionala tillväxtavtalen bör användas för att stödja FoU-program, bl.a. inom stål-sektorn, och att VINNOVA bör vara garanten för kvalitetskontrollen.
4. Riksdagen begär att regeringen kartlägger behovet av samverkan och finansiering för att industriforskningsinstituterna skall kunna delta fullt ut i EU:s forskningsprogram, särskilt det kommande 6:e ramprogrammet.

2001/02:N9 av Harald Bergström m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstituterna.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om den huvudsakliga inriktningen för statens medverkan till omstrukturering av industriforskningsinstituterna.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om uppifrån-och-ned-perspektiv.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att prioritera för hög kvalitet och relevans.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att prioritera teknikområden där framtidsutsikterna är lovande.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att premiera och underlätta för kommersialisering av FoU.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att underlätta kunskapsöverföring och personrörlighet.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att främja internationellt FoU-samarbete.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att organisera industriforskningsinstituterna.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om industriforskningsinstitutens uppgifter.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om finansiering.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om teknikbrostiftelserna.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:MJ339 av Eskil Erlandsson m.fl. (c):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att statens andel och engagemang i forskningsinstitutet Trätek AB inte får minska.

2001/02:MJ341 av Gunnel Wallin (c):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt berörda myndigheter att i erforderlig grad styra samhällets resurser för forskning och utveckling så att dessa stöder livsmedelsindustrins fortsatta utveckling i Skåne.

2001/02: MJ523 av Caroline Hagström m.fl. (kd):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att prioritera forskningen kring trä och träanvändning.

2001/02: N241 av Maria Larsson och Harald Bergström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om industriforskningens viktiga ställning.
2. Riksdagen begär hos regeringen att Glafo återfår sin status som industriforskningsinstitut och därmed kan erhålla statligt grundanslag för forskning.

2001/02: N251 av Maria Larsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett utvecklingsprogram för mineralindustrin i Sverige.

2001/02: N260 av Jan-Evert Rådström och Per-Samuel Nisser (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Karlstad som ett centrum för behovsmotiverad forskning och utveckling inom träfiberområdet.

2001/02: N267 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om industriforskning.

2001/02: N321 av Per Westerberg m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om betydelsen av ett bättre svenskt forskningsklimat.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av internationellt konkurrenskraftiga kunskapskluster med svenskt deltagande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att en kraftfull och långsiktig strategi utformas för industriforskningsinstituterna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenska aktörers möjligheter till deltagande i EU-program.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den industrirelevanta forskningen måste garanteras en långsiktig statlig grundfinansiering.

2001/02:N347 av Birgitta Ahlqvist och Kristina Zakrisson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om basindustrins behov av tillämpad forskning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om riktade FoU-medel så att Sverige bibehåller sin position som en av världens ledande stålnationer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att svenskt deltagande i EU:s forskningsprogram underlättas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att de regionala tillväxtavtalen utnyttjas för FoU-projekt, bl.a. på stålsidan.

2001/02:N358 av Lena Ek (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om basfinansiering av lövträinstitut.

2001/02:N370 av Alf Svensson m.fl. (kd):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning, utveckling och innovationer.

BILAGA 2Industriforskningsinstitut i Sverige¹

Institutet för Mikroelektronisk och Optisk Forskning (ACREO)²
 Cement- och Betonginstitutet (CBI)
 Forskningsaktiebolaget Medie- och Kommunikationsteknik (Framkom)²
 Glasforskningsinstitutet (Glafo)
 Institutet för fiber- och polimerteknik (IFP Research)²
 Institutet för Metallforskning (IM)²
 Institutet för Mikroelektronik i Göteborg (Imego)
 Institutet för Tillämpad Matematik (ITM)²
 Industriforskning och utveckling AB (IVF – Institutet för verkstadsteknisk forskning)²
 Svenska Miljöinstitutet (IVL – Institutet för vatten- och luftvårdforskning)
 Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI – Jordbrukstekniska institutet)
 Korrosionsinstitutet²
 Stiftelsen för metallurgisk forskning (MEFOS)²
 Packforsk^{2,3}
 Stålbyggnadsinstitutet (SBI)
 Svenska Keramikinstitutet (SCI)²
 Swedish Institute of Composites (SICOMP)^{2,4}
 Swedish Institute of Computer Science (SICS)²
 Institutet för Livsmedel och Bioteknik (SIK)²
 Institutet för kvalitetsutveckling (SIQ)
 Skogforsk
 Sveriges Provnings- och Forskningsinstitut (SP)
 Skogsindustrins Tekniska Forskningsinstitut (STFI)^{2,3}
 Svensk Bergteknisk Forskning (SveBeFo)
 Svenska Gjuteriföreningen²
 Swedish LCD Center
 Träteknik²
 Ytkemiska institutet (YKI)²

¹ Industriforskningsinstitut ingående i Industrial Research Institutes in Sweden (Iris), som är en samarbetsorganisation för industriforskningsinstitut.

² Industriforskningsinstitut där Institute for Research and Competence Holding AB (IRECO) är delägare.

³ Packforsk och STFI kommer att gå ihop.

⁴ SICOMP ingår i IFP Research.

BILAGA 3Finansiering från staten och KK-stiftelsen till
industriforskningsinstitut (miljoner kronor)

Finansiär	2002	2003	2004	2005
<i>Långsiktig kompetensutveckling</i>				
Staten via VINNOVA		100	100	100
Staten via IRECO	50			
KK-stiftelsen via IRECO	50	25	15	10
<i>Omstrukturering¹</i>				
Staten via IRECO		10	10	10
KK-stiftelsen via IRECO ²	5	10	10	10
<i>Programsatsningar</i>				
Staten via VINNOVA ³	Ca 250			
<i>Forskarutbildning</i>				
KK-stiftelsen	30 ⁴			

¹ Av de medel på totalt 60 miljoner kronor som staten och KK-stiftelsen avsätter för omstrukturering under åren 2003–2005 avser ca 5 miljoner kronor per år administration av IRECO:s egen verksamhet. Även KK-stiftelsens medel på 5 miljoner kronor år 2002 avser IRECO:s egen administration.

² Förutom angivna medel avsätter KK-stiftelsen en reserv på 25 miljoner kronor för omstrukturering under perioden 2003–2005. Om medlen inte behöver tas i anspråk skall de användas för att stärka samverkan mellan institut och högskolor.

³ De belopp som VINNOVA tillskjuter som programsatsningar tas från anslaget Forskning och utveckling (26:2). För budgetåret 2002 fattar riksdagen beslut om anslag i december 2001. För budgetåren 2003–2005 fattar riksdagen beslut i december året före respektive budgetår, på basis av förslag i kommande budgetpropositioner.

⁴ Det angivna beloppet på 30 miljoner kronor avser 50 % finansiering av forskarutbildning för personer anställda vid institut fr.o.m. år 2002, varvid instituten förutsätts finansiera 50 %.